

RENDI RAJONAL DHE GLOBAL

RENDI I NGRIRË

Ditmir Bushati
Shtator 2023

Në rrethanat e tanishme politike dhe të sigurisë në Europë episodi i fundit është një këmbanë e fortë alarmi. Në dallim nga dy konfliktet e tjera të mëdha në Europë, pushtimi rus ndaj Ukrainës, apo konflikti në Nagorno-Karabakh, agresioni i Serbisë ndaj Kosovës mund të lexohet edhe si sulmi i një shteti kandidat për anëtarësim në BE, ndaj një shteti që ka aplikuar për anëtarësim në BE.

Vështruar në këtë kontekst, përfundimi i konfliktit që po merr trajtat e një rendi të ngrirë nuk është më një çështje politike, por një çështje serioze e sigurisë për rajonin dhe të ardhmen e Europës.

Për SHBA-në dhe BE-në, zgjedhja nuk është më vetëm mes dështimit dhe suksesit të dialogut, por ndërmjet stabilitetit dhe një përshkallëzimi të mëtejshëm të dhunës. Kjo e fundit ka shumë të ngjarë të ndodhë nëse tolerohet roli i Serbisë, si prishëse e stabilitetit rajonal.

RENDI RAJONAL DHE GLOBAL

RENDI I NGRIRË

Kur një grup i armatosur rëndë sulmoi policinë në veri të Kosovës më 24 shtator, duke vrarë një polic dhe duke plagosur dy të tjerë, për shumëkënd nuk duhet të ishte befasi. As shpallja e 27 shtatorit ditë zie nga ana e Serbisë në nderim të autorëve të sulmit, si legjitimim i politikës së agresionit ndaj fqinjëve. Veprimet e Serbisë janë shqetësuese, por jo për t'u habitur, duke pasur parasysh rolin e saj si prishëse e stabilitetit rajonal, glorifikimin e vazhdueshëm të kriminelëve të luftës dhe politikës së revizionimit të historisë të ndjekur vijimësisht nga presidenti serb.

Sulmi i 24 shtatorit është më i sofistikuari i një serie aktesh të ngjashme të dhunshme nga bandat e armatosura kriminale serbe, të cilat gradualisht kanë ardhur në rritje. Pak muaj më parë, tre policë të Kosovës u rrëmbyen nga forcat serbe. Në të njëjtën kohë, trupat e KFOR-it, gazetarët dhe policia e Kosovës u sulmuan nga bandat kriminale serbe. Situata e tensionuar në veri të Kosovës e ka origjinën në vendimin dritëshkurtër të inspiruar nga Beogradi, për braktisjen e institucioneve të Kosovës nga ana e serbëve, përfshirë edhe forcat e sigurisë së Kosovës. Duhet thënë se Serbia ka nxitur vijimësisht aktet e dhunës për të sfiduar funksionalitetin e shtetit të Kosovës, sidomos në veri, me qëllim imponimin e autonomisë së katër komunave, gjë që do t'i lejonte Serbisë të ndërhynte në punët e brendshme të Kosovës përmes përfaqësuesve të saj.

Reagimi i Perëndimit ka qenë më së shumti qortues ndaj veprimeve qeverisë dhe institucioneve të Kosovës, që në thelb synonin zbatimin e ligjit në të gjithë territorin e saj. Ndërkohë që Marrëveshja e Brukselit dhe Aneksi i Ohrit, të ndërmjetësuara nga BE-ja mes Kosovës dhe Serbisë, dokumente që nuk janë nënshkruar nga Serbia, duket se u reduktuan në themelimin dhe mënyrën e funksionimit të Bashkësisë së Komunave me shumicë serbe, duke eklipsuar çështje të tjera themelore për ndërtimin e raporteve të shëndetshme ndërmjet dy fqinjëve.

Prandaj Presidenti i Serbisë vijoi me të njëjtën alibi, duke e cilësuar sulmin e 24 shtatorit, si një akt legjitim të

rezistencës nga serbët vendas, i cili nuk do të kishte ndodhur nëse Bashkësia e Komunave me shumicë serbe do të ishte krijuar. Por lloji dhe sasia e armëve të sekuestruara, sugjerojnë se ky ishte një operacion i madh dhe i bashkërenduar me synim destabilizimin e Kosovës dhe me implikime të pashmangshme për sigurinë e rajonit. Thënë ndryshe, ky operacion më shumë kishte të bënte me Beogradin dhe synimet e tij sesa, me serbët e Kosovës.

Në rrethanat e tanishme politike dhe të sigurisë në Europë episodi i fundit është një këmbanë e fortë alarmi. Në dallim nga dy konfliktet e tjera të mëdha në Europë, pushtimi rus ndaj Ukrainës, apo konfliktit në Nagorno-Karabakh, agresioni i Serbisë ndaj Kosovës mund të lexohet edhe si sulmi i një shteti kandidat për anëtarësim në BE, ndaj një shteti që ka aplikuar për anëtarësim në BE. Vështruar në këtë kontekst, përfundimi i konfliktit që po merr trajtat e një rendi të ngrirë nuk është më një çështje politike, por një çështje serioze e sigurisë për rajonin dhe të ardhmen e Europës. Për SHBA-në dhe BE-në, zgjedhja nuk është më vetëm mes dështimit dhe suksesit të dialogut, por ndërmjet stabilitetit dhe një përshkallëzimi të mëtejshëm të dhunës. Kjo e fundit ka shumë të ngjarë të ndodhë nëse tolerohet roli i Serbisë, si prishëse e stabilitetit rajonal.

Serbia, nxitëse e luftrave në ish Jugosllavi nuk pranon realitetin e pas luftës, duke kundërshtuar në çdo mënyrë shtetësinë e Kosovës, funksionalitetin e Bosnje-Hercegovinës dhe Malit të Zi. Megjithëse kanë kaluar më shumë se dy dekada nga përfundimi i luftrave në ish Jugosllavi, Serbia ende nuk ka nxjerrë mësim dhe përgjegjësi për krimet e kryera gjatë luftës. Serbia e sotme nuk ka asnjë lidhje me Gjermaninë e pas Luftës së Dytë Botërore, ku Kancelari Konrad Adenauer përqafoi të ashtuquajturën "strategji të përlulësisë", e cila përbëhej nga katër elementë: pranimi i pasojave që vijnë për shkak të humbjes së luftës; rifitimi i besimit në raport me fitimtarët; ndërtimi i një shoqërie demokratike; dhe krijimi i një Federate Europiane që do të tejkalonte ndarjet historike të Europës.

Politikat e Presidentit të Serbisë për më shumë se një

dekadë janë në kah të kundërt me të gjithë elementët përbërës të shembullit të mësipërm gjerman, si rruga e vetme drejt pajtimit rajonal, integritit euro-atlantik dhe pranimit të arkitekturës së sigurisë rajonale, që bazohet tek bashkëjetësa multietnike dhe mosndryshimi i kufijve.

Në rrafshin e brendshëm, Serbia është rasti tipik i një qeverisje joliberalë e jodemokratike, i përqendrimin të të gjitha pushteteve në duart e një njeriu, çka nuk mundëson një debat të vërtetë e kritik për krimet e së shkuarës, kërkimndjesën ndaj fqinjëve dhe vullnetin për të ecur në rrugën europiane.

Në rrafshin ndërkombëtar, Serbia ndjek rrugën oportuniste me të gjithë aktorët kryesorë ndërkombëtarë, duke shfrytëzuar të çarat e Perëndimit dhe nevojën këtij të fundit për qetësimin e Ballkanit Perëndimor, në kushtet kur i duhet të përballojë pasojat e agresionit rus në lindje të kontinentit. Objektivi strategjik i Perëndimit përmes ushtrimit të diplomacisë kreative me Serbinë me qëllim largimin e saj nga orbita ruse dhe përfshirjen në rrjedhat europiane qartazi nuk është përmbushur. Përkundrazi, megjithëse shtet kandidat për anëtarësim në BE dhe shteti më i ndërlidhur në rajon me ekonominë europiane, Serbia nuk i është bashkuar sanksioneve të BE-së ndaj Rusisë. Fjalimi i fundit i Presidentit serb në Asamblenë e Kombeve të Bashkuara ishte i mbushur me akuza ndaj Perëndimit.

Në rrafshin rajonal, Serbia përpiqet të mbajë vendet e rajonit nën kthetrat e dominimit e presionit të vazhdueshëm, dhe ndërtimit të marrëdhënieve të përzemërta me Shqipërinë, duke synuar përçarjen e faktorit shqiptar në rajon. I vetëdijshëm se pavarësia e Kosovës, e vulosur edhe nga Gjykata Ndërkombëtare e Drejtësisë pas një sërë procesesh të udhëhequra nga partnerët ndërkombëtarë, është një proces i pakthyeshëm, Presidenti i Serbisë synon për serbët në Kosovë një qeverisje autonome duke mos e njohur pavarësinë e Kosovës.

Ndërkohë që çdo formë përfaqësimi dhe qeverisje e serbëve në Kosovë duhet të ketë si pikënisje njohjen e autoritetit të shtetit të Kosovës. Në këtë kontekst, BE-ja dhe SHBA-të duhet të mbështesin një zgjidhje institucionale ndërmjet Kosovës dhe serbëve të Kosovës, e cila nis me pranimin e autoritetit shtetëror dhe lejon vetë-administrimin e tyre të mirëfilltë kulturor, arsimor dhe fetare, pa mundësuar ndërhyrjen e Beogradit në punët e brendshme të Kosovës.

Për SHBA-në dhe BE-në, zgjedhja nuk është më vetëm mes dështimit dhe suksesit të dialogut, por ndërmjet

stabilitetit dhe një përshkallëzimi të mëtejshëm të dhunës. Kjo e fundit ka shumë të ngjarë të ndodhë nëse ata tolerojnë rolin e Beogradit në destabilizimin e Kosovës dhe nëse nuk përqafojnë një qasje të fuqishme për ta kundërshtuar atë.

Dërgimi i trupave ushtarake serbe në kufi me Kosovën është pjesë e një strategjie të përsëritur nga Presidenti i Serbisë që synon krijimin e një krize më të madhe për t'iu shmangur përgjegjësisë për atë të mëparshmen. Pra, mosdorëzimin e atyre që organizuan sulmet terroriste në Kosovë dhe mospranimin e një hetimi ndërkombëtar. Reagimi i shpejtë i aleatëve të NATO-s u pasua nga tërheqja taktike e forcave nga Presidenti i Serbisë, por jo nga tërheqja e qëllimeve të tij. Ato mbeten të pandryshuara: formimi i Bashkësisë së Komunave me shumicë serbe dhe zëvendësimi i forcës policore të Kosovës me KFOR-in, misioni dhe fusha e përgjegjësisë së të cilit është e ndryshme nga ajo e policisë së Kosovës.

Presidenti i Serbisë i druhet pasojave katastrofike të një konfrontimi të mundshëm të forcave serbe në kufi me Kosovë. Ai mund të kujtojë me nostalgji popullaritetin e Millosheviçit gjatë bombardimeve të NATO-s ndaj Serbisë, por kurrësesi fundin e regjimit të tij. Megjithatë, nuk duhet të nënvlerësohet kërcënimi i sigurisë që vjen si pasojë e përshkallëzimit të Serbisë. Në të njëjtën kohë, nuk duhet lejuar që taktikat përshkallëzuese të Serbisë të formësojnë kushtet e zgjidhjes politike. Pra, të legjitimojnë ndërhyrjen e përhershme politike të Serbisë në Kosovë përmes strukturave dhe mekanizmit institucional, e cila në një periudhë afatgjatë, nuk siguron paqen dhe stabilitetin, por destabilizimin e përhershëm.

Para shpërthimit të luftës në Ukrainë, Rusia kishte interes të ruante tensionet në Kosovë, por jo të nxiste një luftë. Gjërat kanë ndryshuar që atëherë. Rusia ka një interes të qartë për të krijuar sa më shumë konflikte në botë, jo vetëm për të dobësuar Perëndimin, por për të ndërkombëtarizuar luftën e saj me Ukrainën, në mënyrë që një zgjidhje përfundimtare, kur të vijë, të kryhet përmes rinegociimit të rendit botëror ekzistues.

Ndryshe nga Rusia, Perëndimit nuk i nevojitet një konflikt tjetër në Europë, ndërkohë që është përqendruar tërësisht në mbështetjen e Ukrainës për të përballuar agresionin rus. Uniteti, koherenca dhe vendosmëria e demonstruar nga BE-ja si përgjigje ndaj agresionit të Rusisë kundër Ukrainës, duhet të dëshmohet edhe për çështjet kyçe të sigurisë në Ballkanin Perëndimor, të cilat po marrin trajtën e një rendi të ngrirë. Perëndimi duhet të insistojë në hetimin e plotë të ngjarjeve të 24 shtatorit, dorëzimin nga ana e Serbisë të

autorëve të sulmit terrorist në Kosovë dhe nxitjen e strukturave të Këshillit të Europës për të hedhur dritë mbi ngjarjen.

Edhe pse në kushte krejt të reja për sa i përket mjedisit të sigurisë në Europë, pesë shtete anëtare të BE-së, katër prej të cilave anëtare të NATO-s, ende nuk e njohin pavarësinë e Kosovës. Lëvizja e tyre drejt njohjes do të shtonte besueshmërinë e BE-së si ndërmjetësuese, por edhe shanset e zbatimit të planeve europiane për rajonin. Në të njëjtën kohë, do të rriste presionin ndaj Serbisë për të njohur realitetin e pasluftës në ish Jugosllavi dhe për të ecur në drejtim të rrugës europiane. Përfshirja e Kosovës në programet e Partneritetit për Paqe në NATO tanimë përbën domosdoshmëri.

Për shtetësinë e Malit të Zi, BE-ja ishte e bashkuar. Madje, ajo luajti një rol të rëndësishëm ndërmjetësues në përgatitjen e kushteve për referendumin e pavarësisë së vendit. Format i tanishëm i ndërmjetësimit të BE-së është ezauruar, në mungesë të një qasje të unifikuar dhe plani konkret anëtarësimi në BE për Kosovën dhe Serbinë. Përqafimi i një qasjeje aktive nga BE-ja në rajon do të çimentonte rolin e saj si një aktor efektiv në tejkalimin e mosmarrëveshjeve dhe adresimin e tyre në një plan më të gjerë europian. Njëkohësisht, do të garantonte një proces anëtarësimi të vendeve të rajonit në BE, të bazuar në merita dhe jo të eklipsuar nga mosmarrëveshjet e mësipërme.

NATO dhe BE duhet të projektojnë vizion, fuqi, dhe vullnet për ta materializuar shtetësinë e Kosovës dhe europianizimin e Serbisë, duke shmangur realizimin e interesave afatshkurtër transaksionale që nuk prodhojnë zgjidhje të qëndrueshme dhe stabilitet demokratik afatgjatë. Fokusi i ri gjeopolitik i Europës duhet të bëjë të mundur shkriren e këtij rendi të ngrirë në Ballkanin Perëndimor dhe njëkohësisht ankorimin e vendeve të rajonit në BE.

MBI AUTORËT

Ditmir Bushati, ish Ministër për Europën dhe Punët e Jashtme, ish deputet në Kuvendin e Shqipërisë.

IMPRINT

Fondacioni "Friedrich Ebert" | Rr. "Kajo Karafili", Nd. 14, Hyrja 2, Kati 1 | Tiranë | Shqipëri

Përgjegjës:

Stine Klapper | Drejtoreshë e Fondacionit "Friedrich Ebert", Zyra e Tiranës

Tel: +355 4 22 509 86 / 733 06

<https://tirana.fes.de/>

Menaxhere Programi:

Mariola Qesaraku

Faqosja:

Enea Protopapa

Përdorimi tregtar i të gjitha materialeve mediatike të publikuara nga Fondacioni «Friedrich-Ebert» (FES) nuk lejohet pa pëlqimin me shkrim të FES-it.

RENDI I NGRIRË

Para shpërthimit të luftës në Ukrainë, Rusia kishte interes të ruante tensionet në Kosovë, por jo të nxiste një luftë. Gjërat kanë ndryshuar që atëherë. Rusia ka një interes të qartë për të krijuar sa më shumë konflikte në botë, jo vetëm për të dobësuar Perëndimin, por për të ndërkombëtarizuar luftën e saj me Ukrainën, në mënyrë që një zgjidhje përfundimtare, kur të vijë, të kryhet

përmes rinegociimit të rendit botëror ekzistues. Ndryshe nga Rusia, Perëndimit nuk i nevojitet një konflikt tjetër në Europë, ndërkohë që është përqendruar tërësisht në mbështetjen e Ukrainës për të përballuar agresionin rus. Uniteti, koherenca dhe vendosmëria e demonstruar nga BE-ja si përgjigje ndaj agresionit të Rosisë kundër Ukrainës, duhet të dëshmohet

edhe për çështjet kyçe të sigurisë në Ballkanin Perëndimor, të cilat po marrin trajtën e një rendi të ngrirë. Perëndimi duhet të insistojë në hetimin e plotë të ngjarjeve të 24 shtatorit, dorëzimin nga ana e Serbisë të autorëve të sulmit terrorist në Kosovë dhe nxitjen e strukturave të Këshillit të Europës për të hedhur dritë mbi ngjarjen.

Për më shumë informacion:
<https://www.tirana.fes.de/al/publikime/>